

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a șasea)

2 septembrie 2021 *

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Clauze abuzive – Directiva 93/13/CEE – Articolul 1 alineatul (2) – Articolul 6 alineatul (1) – Împrumut exprimat în monedă străină – Diferență între cursul de schimb aplicabil la deblocarea fondurilor împrumutate și cel aplicabil la rambursarea lor – Reglementare a unui stat membru care prevede înlocuirea unei clauze abuzive cu o dispoziție de drept național – Posibilitatea instanței naționale de a invalida în întregime contractul care conține clauza abuzivă – Eventuală luare în considerare a protecției oferite de respectiva reglementare și a voinței consumatorului în ceea ce privește aplicarea acesteia”

În cauza C-932/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Győri Ítéltábla (Curtea Regională de Apel din Győr, Ungaria), prin decizia din 10 decembrie 2019, primită de Curte la 20 decembrie 2019, în procedura

JZ

împotriva

OTP Jelzálogbank Zrt.,

OTP Bank Nyrt.,

OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt.,

CURTEA (Camera a șasea),

compusă din domnul L. Bay Larsen, președinte de cameră, doamna C. Toader și domnul N. Jääskinen (raportor), judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru JZ, de L. Marczingós, ügyvéd;

* Limba de procedură: maghiara.

- pentru OTP Jelzálogbank Zrt., OTP Bank Nyrt. și OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt., de A. Lendvai, avocat;
- pentru guvernul maghiar, de M. Z. Fehér și K. Szíjjártó, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de L. Havas și N. Ruiz García, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între JZ, pe de o parte, și OTP Jelzálogbank Zrt., OTP Bank Nyrt. și OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. (denumite în continuare, împreună, „OTP Jelzálogbank și alții”), pe de altă parte, în legătură cu o cerere de anulare a unor contracte de împrumut întemeiată pe caracterul abuziv al anumitor clauze cuprinse în acestea.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Potrivit celui de al treisprezecelea considerent al Directivei 93/13:

„întrucât se consideră că actele cu putere de lege sau normele administrative ale statelor membre, care determină direct sau indirect clauzele contractelor încheiate cu consumatorii, nu conțin clauze abuzive; întrucât, în consecință, nu este necesar ca prezenta directivă să se aplice clauzelor care reflectă actele cu putere de lege sau normele administrative obligatorii și principiile sau dispozițiile din convențiile internaționale la care statele membre sau Comunitatea sunt părți; întrucât, în această privință, formularea «acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii» din articolul 1 alineatul (2) se referă și la normele care, în conformitate cu legea, se aplică între părțile contractante, cu condiția să nu se fi instituit alte acorduri”.

- 4 Articolul 1 alineatul (2) din această directivă prevede:

„Dispozițiile prezentei directive nu se aplică clauzelor contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii sau dispozițiile ori principiile din convențiile internaționale la care statele membre sau Comunitatea sunt părți, în special în domeniul transportului.”

5 Articolul 3 din directiva menționată are următorul cuprins:

„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

(2) Se consideră întotdeauna că o clauză nu s-a negociat individual atunci când a fost redactată în prealabil, iar, din acest motiv, consumatorul nu a avut posibilitatea de a influența conținutul clauzei, în special în cazul unui contract de adeziune.

[...]”

6 Articolul 4 alineatul (2) din aceeași directivă prevede:

„Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului [principal al] contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.”

7 Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:

„Statele membre stabilesc că clauzele utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauze abuzive.”

Dreptul maghiar

8 Potrivit articolului 1 alineatul (1) din Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény [Legea nr. XXXVIII. din 2014 de reglementare a anumitor aspecte privind decizia pronunțată de Kúria [(Curtea Supremă, Ungaria)] în interesul unei interpretări uniforme a dispozițiilor de drept civil în materia contractelor de împrumut încheiate de instituțiile financiare cu consumatorii, denumită în continuare „Legea DH 1”]:

„Prezenta lege se aplică contractelor de împrumut încheiate cu consumatorii între 1 mai 2004 și data intrării în vigoare a prezentei legi. În sensul prezentei legi, trebuie considerate contracte de împrumut încheiate cu consumatorii contractele de împrumut sau de leasing exprimate în monede străine (înregistrate în monede străine sau acordate în monede străine și rambursate în forinți maghiari) sau în forinți maghiari și încheiate între o instituție financiară și un consumator, în cazul în care o clauză generală sau o clauză care nu a fost negociată în mod individual, în sensul articolului 3 alineatul (1) sau al articolului 4 alineatul (1), este inclusă în contractul menționat.”

9 Potrivit articolului 3 alineatele (1) și (2) din această lege:

„(1) În contractele de împrumut încheiate cu consumatorii, este nulă clauza – cu excepția condițiilor contractuale care au fost negociate în mod individual – în temeiul căreia instituția financiară decide să aplice la deblocarea fondurilor destinate achiziționării bunului care face obiectul împrumutului sau al leasingului cursul de cumpărare, iar la rambursare să aplice cursul de vânzare sau un alt curs de schimb decât cel stabilit la deblocarea fondurilor.

(2) Clauza lovită de nulitate în temeiul alineatului (1) este înlocuită – fără a aduce atingere dispozițiilor alineatului (3) –, atât în ceea ce privește deblocarea fondurilor, cât și rambursarea (inclusiv plata ratelor și a tuturor costurilor, taxelor și comisioanelor stabilite în monede străine), cu o dispoziție de aplicare a cursului de schimb oficial stabilit de Banca Națională [a Ungariei] pentru moneda străină corespunzătoare.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 10 Reclamantul din litigiul principal este un consumator domiciliat în Ungaria. Pârâtele din litigiul principal sunt trei instituții financiare al căror sediu social este situat de asemenea pe teritoriul maghiar.
- 11 La 16 mai 2007, reclamantul din litigiul principal a încheiat cu OTP Bank un contract de credit pentru nevoi personale. La 4 iunie 2007, acesta a încheiat cu OTP Jelzálogbank și OTP Bank un contract de credit ipotecar pentru achiziționarea unei locuințe. La 4 septembrie 2008, reclamantul a încheiat cu OTP Bank un contract de credit în vederea refinanțării unei datorii anterioare. Toate împrumuturile acordate în temeiul acestor trei contracte au fost încheiate în monedă străină.
- 12 Ulterior, primele două contracte au fost reziliate de OTP Bank și OTP Jelzálogbank, care au cesionat creanțele către OTP Faktoring Követeléskezelő. În schimb, cel de al treilea contract a încetat ca urmare a executării sale de către reclamantul din litigiul principal.
- 13 În cadrul acțiunii pe care a introdus-o la Veszprémi Törvényszék (Curtea din Veszprém, Ungaria), care s-a pronunțat în primă instanță, reclamantul din litigiul principal a invocat nulitatea celor trei contracte de împrumut menționate mai sus, invocând în special caracterul abuziv al clauzelor acestor contracte care stipulau că cursul de schimb aplicabil la deblocarea fondurilor împrumutate era diferit de cel aplicabil pentru rambursarea acestora. Prin hotărârea din 3 iulie 2019, instanța de prim grad de jurisdicție a respins această acțiune ca neîntemeiată.
- 14 Reclamantul din acțiunea principală a declarat apel împotriva acestei hotărâri la instanța de trimitere, Győri Ítéltábla (Curtea Regională de Apel din Győr, Ungaria), susținând în special, pe de o parte, că consecințele caracterului abuziv al unor asemenea clauze privind o diferență de schimb valutar trebuiau să fie stabilite în conformitate cu Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819), și, pe de altă parte, că informațiile care îi fuseseră furnizate de creditorii în legătură cu riscul valutar erau insuficiente.
- 15 Din decizia de trimitere rezultă că, în cursul anului 2014, legiuitorul maghiar a adoptat diverse dispoziții care urmăreau remedierea caracterului abuziv al clauzelor care stabileau cursul de schimb în cadrul contractelor de împrumut exprimate în monedă străină cu consumatorii. Astfel, în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Legea DH 1, este lovită de nulitate, cu excepția cazului în care a fost negociată individual, o clauză care figurează într-un asemenea contract care prevede că, în ceea ce privește deblocarea fondurilor, este aplicabil cursul de schimb la cumpărare al monedei străine în cauză, în timp ce, în ceea ce privește rambursarea, se aplică cursul de schimb la vânzare al monedei străine respective sau orice alt curs de schimb diferit de cel aplicat la deblocarea menționată. În plus, alineatul (2) al aceluiași articol prevede că clauza privind diferența de schimb valutar astfel lovită de nulitate este înlocuită, în temeiul acestei legi, cu o dispoziție de aplicare a unui singur curs de schimb, care este stabilit de Banca Națională a Ungariei, pentru moneda străină în cauză.

- 16 Decizia de trimitere indică de asemenea că, în urma Hotărârii din 14 martie 2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207), și a Hotărârii din 3 octombrie 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819), din ce în ce mai mulți consumatori solicită instanțelor maghiare mai degrabă declararea nulității totale a contractului lor de împrumut, decât înlocuirea clauzei abuzive și menținerea restului dispozițiilor contractului respectiv, întrucât consideră că aplicarea dispozițiilor de drept național pertinente nu îi protejează suficient. Cu toate acestea, majoritatea instanțelor sesizate apreciază că, în măsura în care nu se poate stabili caracterul abuziv al clauzelor privind riscul valutar, nu au posibilitatea să declare nulitatea unui contract de împrumut numai în temeiul nulității clauzelor privind diferența de schimb valutar cuprinse în contract și, astfel, să aplice consecințele juridice ale invalidării acestor clauze cu privire la întregul contract, înlăturând astfel dispozițiile articolului 3 alineatele (1) și (2) din Legea DH 1.
- 17 De asemenea, într-un comunicat de presă din 11 octombrie 2019, Kúria (Curtea Supremă) ar fi indicat că Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819), nu oferea consumatorilor maghiari nicio posibilitate nouă de exercitare a unei căi de atac, din moment ce considerațiile reținute în această hotărâre cu privire la remediu adecvat la adresa caracterului abuziv al clauzelor privind diferența de schimb valutar și riscul valutar erau legate de faptul că dreptul polonez, în discuție în cauza în care s-a pronunțat hotărârea menționată, nu prevedea dispoziții cu caracter supletiv, precum cele instituite de legiuitorul maghiar, care fuseseră luate în considerare în Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).
- 18 Prin urmare, instanța de trimitere ridică problema dacă dispozițiile articolului 3 alineatele (1) și (2) din Legea DH 1 sunt incompatibile cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, în măsura în care aceste dispoziții de drept național se aplică chiar și în situația în care consumatorul prejudiciat își exprimă voința contrară și dacă, în caz afirmativ, aplicarea acestor dispoziții trebuie înlăturată de instanța sesizată.
- 19 În aceste împrejurări, Győri Ítéltábla (Curtea Regională de Apel din Győr, Ungaria) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 6 alineatul (1) din Directiva [93/13] se opune unei norme de drept național care, în contractele de împrumut încheiate cu consumatorii, prevede că este nulă clauza – cu excepția condițiilor contractuale care au fost negociate în mod individual – în temeiul căreia instituția financiară decide să aplice la deblocarea fondurilor destinate achiziționării bunului care face obiectul împrumutului sau al leasingului cursul de cumpărare, iar la rambursare să aplice cursul de vânzare sau un alt curs de schimb decât cel stabilit la deblocarea fondurilor și înlocuiește clauzele nule, atât în ceea ce privește deblocarea fondurilor, cât și rambursarea, cu o dispoziție care aplică cursul de schimb oficial stabilit de Banca Națională a Ungariei pentru moneda străină corespunzătoare, fără să țină seama de aspectul dacă dispoziția respectivă – având în vedere toate clauzele contractului – protejează realmente consumatorul împotriva unor consecințe deosebit de prejudiciabile și, de asemenea, fără să ofere consumatorului posibilitatea să își exprime voința cu privire la aspectul dacă dorește să apeleze la protecția acestei dispoziții normative?”

Procedura în fața Curții

- 20 Instanța de trimitere a solicitat Curții să judece prezenta cauză potrivit unei proceduri accelerate, în temeiul articolului 105 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al acesteia. În susținerea cererii sale, instanța de trimitere a arătat că mii de litigii similare sunt în desfășurare în prezent în Ungaria și că un răspuns oferit cu rapiditate la întrebarea adresată Curții ar contribui în mare măsură la securitatea juridică și la punerea în aplicare efectivă a dreptului.
- 21 Din articolul 105 alineatul (1) din Regulamentul de procedură rezultă că, la cererea instanței de trimitere sau, cu titlu excepțional, din oficiu, președintele Curții poate, după ascultarea judecătorului raportor și a avocatului general, în cazul în care natura cauzei impune examinarea acesteia în termen scurt, să decidă judecarea trimiterii preliminare potrivit procedurii accelerate care derogă de la prevederile regulamentului de procedură menționat.
- 22 La data de 6 februarie 2020, președintele Curții a decis, după ascultarea judecătorului raportor și a avocatului general, să respingă cererea de judecare a cauzei potrivit procedurii accelerate.
- 23 Într-adevăr, reiese dintr-o jurisprudență constantă a Curții că numărul important de persoane sau de situații juridice potențial vizate de decizia care trebuie să fie pronunțată de o instanță de trimitere după ce a sesizat Curtea cu titlu preliminar nu constituie, ca atare, o împrejurare excepțională susceptibilă să justifice recurgerea la procedura accelerată. Situația este aceeași în ceea ce privește numărul important de cauze care ar putea fi suspendate în așteptarea deciziei Curții pronunțate cu privire la trimiterea preliminară [a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 decembrie 2020, Staatsanwaltschaft Wien (Ordine de transfer falsificate), C-584/19, EU:C:2020:1002, punctul 36, și Hotărârea din 25 februarie 2021, Gmina Wrocław (Conversiunea dreptului de uzufruct), C-604/19, EU:C:2021:132, punctul 47].
- 24 În plus, în lumina indicațiilor oferite de instanța de trimitere pe acest subiect, trebuie precizat că o divergență în ceea ce privește interpretarea unei dispoziții de drept al Uniunii în cadrul instanțelor naționale nu poate fi suficientă, prin ea însăși, pentru a justifica judecarea trimiterii preliminare potrivit procedurii accelerate. Importanța asigurării aplicării uniforme în Uniunea Europeană a tuturor dispozițiilor care fac parte din ordinea sa juridică este astfel inerentă oricărei cereri formulate în temeiul articolului 267 TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 ianuarie 2021, The International Protection Appeals Tribunal și alții, C-322/19 și C-385/19, EU:C:2021:11, punctul 49, precum și jurisprudența citată).

Cu privire la întrebarea preliminară

Cu privire la admisibilitate

- 25 În observațiile scrise, OTP Jelzálogbank și alții susțin în esență că întrebarea preliminară este inadmisibilă, întrucât nu are nicio legătură cu litigiul principal și are un caracter ipotetic, pentru motivul că, pe de o parte, clauzele privind diferența de schimb valutar care fac obiectul litigiului principal sunt excluse din domeniul de aplicare al Directivei 93/13 în temeiul articolului 1 alineatul (2) din aceasta și că, pe de altă parte, aceste clauze sunt inexistente ca urmare a anulării lor cu efect retroactiv în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Legea DH 1, fără ca voința consumatorului în cauză să poată avea vreo incidență în acest sens.

- 26 În această privință, trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței constante a Curții, numai instanța națională, care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată, are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții, care beneficiază de o prezumție de relevanță. În consecință, în cazul în care întrebarea adresată privește interpretarea sau validitatea unei norme de drept al Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe, cu excepția cazului în care este evident că interpretarea solicitată nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util întrebării respective (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 iunie 2020, Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, punctele 21 și 22, precum și Hotărârea din 22 aprilie 2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, punctul 38).
- 27 În ceea ce privește cauza principală, din elementele dosarului de care dispune Curtea reiese că fiecare dintre contractele de împrumut în discuție în litigiul principal a fost încheiat în monedă străină și conținea, printre altele, o clauză în temeiul căreia fondurile deblocate în beneficiul consumatorului în cauză trebuiau convertite în forinți maghiari pe baza cursului de schimb la cumpărare al acestei monede practicat de instituția financiară care acorda împrumutul, în timp ce calculul ratelor lunare ale rambursării împrumuturilor trebuia efectuat pe baza cursului de vânzare al monedei respective aplicat de aceeași instituție financiară. Pe de altă parte, din decizia de trimitere reiese că articolul 3 din Legea DH 1 prevede că asemenea clauze privind diferența de schimb valutar sunt declarate nule, cu excepția cazului în care au fost negociate individual, și sunt înlocuite cu o dispoziție care impune aplicarea unui curs de schimb oficial unic, care este stabilit de Banca Națională a Ungariei.
- 28 Desigur, articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13 exclude din domeniul de aplicare al acesteia clauzele contractuale care reflectă „acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii”, expresie care, în lumina celui de al treisprezecelea considerent al acestei directive, acoperă nu numai dispozițiile de drept național care se aplică între părțile contractante independent de alegerea lor, ci și pe cele care sunt de natură supletivă, cu alte cuvinte, care se aplică automat, în lipsa unui acord diferit între părți (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctele 29-32, și Ordonanța din 14 aprilie 2021, Credit Europe Ipotecar IFN și Credit Europe Bank, C-364/19, EU:C:2021:306, punctul 27, precum și jurisprudența citată).
- 29 De asemenea, Curtea a statuat deja că articolul 1 alineatul (2) trebuie interpretat în sensul că domeniul de aplicare al Directivei 93/13 nu include clauze care reflectă dispoziții imperative de drept național, inserate după încheierea unui contract de împrumut cu un consumator și care vizează suplinirea unei clauze a acestuia, lovită de nulitate, prin impunerea unui curs de schimb stabilit de Banca Națională a statului membru în cauză, astfel cum se prevede în legislația maghiară și în special în dispozițiile articolului 3 alineatele (1) și (2) din Legea DH 1 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2018, OTP Bank și OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, punctele 62-64 și 70, precum și Hotărârea din 14 martie 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punctul 37).
- 30 Cu toate acestea, după cum reiese din decizia de trimitere, întrebarea adresată nu privește clauzele contractuale inserate *a posteriori* în temeiul legislației maghiare pertinente în contractele de împrumut ca atare, ci efectele acestei legislații asupra garanțiilor de protecție care rezultă din articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 în raport cu clauza privitoare la diferența de schimb

valutar care figurează inițial în contractele de împrumut respective. Or, într-un context factual și normativ similar, în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 14 martie 2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207), Curtea a efectuat o interpretare a articolului menționat. Prin urmare, nu rezultă că obiectul litigiului principal se află în afara domeniului de aplicare al acestei directive, astfel cum a fost delimitat la articolul 1 alineatul (2) din aceasta.

- 31 Mai precis, întrebarea adresată urmărește în esență să se stabilească dacă jurisprudența maghiară menționată la punctul 16 din prezenta hotărâre, potrivit căreia nu se poate dispune încetarea în totalitate a raporturilor contractuale numai în temeiul nulității clauzelor referitoare la diferența de schimb valutar, este compatibilă cu sistemul de protecție a consumatorilor instituit prin Directiva 93/13, în măsura în care înlocuirea unor asemenea clauze cu o dispoziție legală se realizează în mod obiectiv și automat, fără a permite instanțelor naționale să țină seama de ansamblul împrejurărilor speței și în special de voința contrară a consumatorului.
- 32 Întrucât un răspuns la întrebarea menționată este util instanței de trimitere pentru a-i permite să soluționeze litigiul cu care este sesizată, rezultă că prezenta cerere de decizie preliminară este admisibilă.

Cu privire la fond

- 33 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune unei legislații naționale care, în ceea ce privește contractele de împrumut încheiate cu un consumator, sancționează cu nulitatea o clauză privind diferența de schimb valutar considerată ca având caracter abuziv și obligă instanța națională competentă să o înlocuiască cu o dispoziție de drept național care impune utilizarea unui curs de schimb oficial, fără să prevadă posibilitatea ca această instanță să admită cererea consumatorului în cauză prin care se solicită anularea în întregime a contractului de împrumut, chiar și atunci când instanța ar aprecia că menținerea contractului ar fi contrară intereselor consumatorului, în special în raport cu riscul valutar pe care acesta ar continua să îl suporte în temeiul unei alte clauze din contractul menționat.
- 34 În ceea ce privește contextul în care se încadrează această întrebare, din dosarul aflat la dispoziția Curții și din hotărârile Curții referitoare la legislația maghiară în materie (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 decembrie 2015, Banif Plus Bank, C-312/14, EU:C:2015:794, punctele 43 și 44, precum și Hotărârea din 20 septembrie 2018, OTP Bank și OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, punctele 26 și 27), reiese că, în cadrul creat prin Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), Kúria (Curtea Supremă) a pronunțat hotărârea nr. 2/2014 PJE (*Magyar Közlöny* 2014/91., p. 10975), pentru unificarea jurisprudenței civile și având ca obiect contracte de împrumut încheiate între profesioniști și consumatori. Potrivit acestei decizii, clauzele privind diferența de schimb valutar cuprinse în contractele de împrumut încheiate în monedă străină, în măsura în care prevăd o asimetrie între cursul de cumpărare al acestei monede aplicat la deblocarea fondurilor și cursul său de vânzare aplicat pentru calculul ratelor lunare ale rambursării fondurilor, trebuie considerate ca având un caracter abuziv, din moment ce, printre altele, banca încasează de la consumator o remunerație egală cu diferența dintre aceste cursuri de schimb fără să furnizeze consumatorului un serviciu în contraprestație. În schimb, în ceea ce privește clauzele privind riscul valutar, care au ca efect faptul că riscul unei creșteri a valorii monedei respective revine în totalitate consumatorului în schimbul unei rate a dobânzii mai avantajoase decât cea oferită pentru un împrumut în monedă națională, decizia

menționată arată că aceste clauze nu pot fi controlate în ceea ce privește caracterul lor abuziv, dat fiind că, în principiu, acestea privesc obiectul principal al contractului, în sensul legislației naționale de transpunere a articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13.

- 35 Acesta este cadrul în care a fost adoptată Legea DH 1 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 martie 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punctul 36), ale cărei efecte sunt contestate de reclamantul din litigiul principal. Mai concret, acesta solicită instanței de trimitere să înlăture, în speță, aplicarea articolului 3 alineatele (1) și (2) din această lege, întrucât apreciază că ar corespunde în mai mare măsură propriilor interese ca fiecare dintre contractele în discuție în litigiul principal să nu fie pur și simplu modificat, ci anulat în totalitate, în temeiul prezentei, în fiecare dintre acestea, a unei clauze privind diferența de schimb valutar declarate ca fiind abuzivă și nulă.
- 36 Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la posibilitatea admiterii acestei cereri, ținând seama de jurisprudența preponderentă din Ungaria care aplică în mod strict dispozițiile Legii DH 1, limitându-se să înlocuiască cu efect retroactiv orice clauză privind diferența de schimb valutar lovită de nulitate, în temeiul articolului 3 alineatul (1) din această lege, cu o dispoziție de drept național, și anume cea care figurează la articolul 3 alineatul (2) din legea menționată, care impune utilizarea cursului de schimb oficial stabilit de Banca Națională a Ungariei, fără a anula contractul în discuție în ansamblul său.
- 37 Această instanță urmărește să afle, în primul rând, dacă articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opune unei dispoziții de drept național care, precum cea care figurează la articolul 3 din Legea DH 1, împiedică instanța sesizată să admită o cerere a unui consumator având ca obiect anularea unui contract de împrumut întemeiată pe caracterul abuziv al unei clauze privind diferența de schimb valutar, chiar și atunci când instanța ar aprecia că menținerea contractului ar fi contrară intereselor consumatorului, în special având în vedere riscul valutar pe care acesta ar continua să îl suporte în temeiul unei alte clauze din contractul respectiv.
- 38 Or, în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 14 martie 2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207), care se înscrie într-un cadru juridic și factual asemănător cu cel din prezenta cauză, Curtea a fost deja chemată să răspundă la o întrebare similară.
- 39 Curtea a constatat mai întâi, la punctele 36 și 37 din această hotărâre, cu privire la clauzele care înlocuiesc clauza cu caracter abuziv referitoare la diferența de schimb valutar și care devin retroactiv parte integrantă a contractelor de împrumut în temeiul legislației maghiare vizate în cauza menționată, în special în temeiul articolului 3 din Legea DH 1, că asemenea clauze, în măsura în care reflectă dispoziții legislative imperative, nu intră în domeniul de aplicare al Directivei 93/13, întrucât aceasta nu se aplică, în conformitate cu articolul 1 alineatul (2) din directivă, condițiilor care figurează în contractul dintre un profesionist și un consumator, care sunt determinate de reglementarea națională.
- 40 În continuare, cu privire la clauza referitoare la diferența de schimb valutar care figura inițial în contractele de împrumut și la incidențele legislației menționate asupra garanțiilor de protecție care rezultă din articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 în raport cu această clauză, Curtea a statuat în esență, la punctele 38 și 40 din hotărârea menționată, că, în măsura în care legiuitorul maghiar a remediat problemele legate de practica aferentă contractelor care conțin o clauză privind diferența de schimb valutar, impunând înlocuirea acesteia și menținând validitatea contractelor în cauză, o asemenea abordare corespunde obiectivului urmărit de legiuitorul

Uniunii în cadrul Directivei 93/13, în special de articolul 6 alineatul (1) din aceasta, și anume restabilirea echilibrului dintre părți, menținând totodată, în principiu, validitatea întregului contract, iar nu anularea tuturor contractelor care conțin clauze abuzive.

- 41 Curtea a precizat că legiuitorul național este obligat să respecte cerințele care rezultă din articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 și că faptul că o clauză contractuală a fost declarată abuzivă și lovită de nulitate prin intermediul unei legislații și a fost ulterior înlocuită, pentru a menține contractul în cauză, nu poate avea efectul de a diminua protecția garantată consumatorilor prin această directivă, astfel cum a fost amintită la punctul 39 din prezenta hotărâre (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 martie 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punctele 41-43, precum și Hotărârea din 29 aprilie 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punctele 77-79).
- 42 În sfârșit, în ceea ce privește limitele care pot fi impuse de un stat membru la adresa posibilității pe care o au instanțele de a anula contractul în ansamblul său din cauza existenței unei clauze abuzive, Curtea a stabilit că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu se opune unei legislații naționale care împiedică instanța sesizată să admită o cerere având ca obiect anularea unui contract de împrumut întemeiată pe caracterul abuziv al unei clauze privind diferența de schimb valutar, cu condiția ca constatarea caracterului abuziv al unei asemenea clauze să permită restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi găsit consumatorul în lipsa acestei clauze abuzive, în special prin instituirea unui drept la restituirea avantajelor dobândite în mod nejustificat, în detrimentul consumatorului, de către profesionist în temeiul respectivei clauze abuzive, sarcina verificării acestei condiții revenind instanței sesizate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctele 61-66, Hotărârea din 14 martie 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punctele 44, 45 și 56, precum și Hotărârea din 29 aprilie 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punctele 51 și 52).
- 43 Toate aceste considerații sunt pe deplin aplicabile în cazul unui litigiu precum cel principal și sunt pertinente pentru a răspunde la întrebarea adresată în prezenta cauză.
- 44 Astfel, conform jurisprudenței Curții menționate la punctele 41 și 42 din prezenta hotărâre, în măsura în care acțiunea formulată își află originea în clauza privind diferența de schimb valutar care figura inițial în contractele de împrumut încheiate cu OTP Jelzálogbank și alții, revine instanței de trimitere sarcina să verifice dacă legislația națională aplicabilă, în temeiul căreia clauzele de această natură sunt lovite de nulitate și înlocuite, a permis restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi găsit reclamantul din litigiul principal în lipsa unei asemenea clauze abuzive, mai concret prin instituirea în favoarea acestui consumator a unui drept la restituirea sumelor primite în mod nejustificat de profesioniștii în cauză (a se vedea prin analogie Hotărârea din 14 martie 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punctul 44 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 29 aprilie 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punctele 51 și 52).
- 45 Trebuie adăugat că acest control judiciar asupra clauzei privind diferența de schimb valutar nu aduce atingere celui care poate fi efectuat, în lumina Directivei 93/13, în privința celorlalte clauze ale contractelor în discuție în litigiul principal, precum cele referitoare la riscul valutar, ținând seama însă de factorii de excludere de la aprecierea caracterului abuziv al clauzelor contractuale care sunt prevăzute la articolul 4 alineatul (2) din această directivă.

- 46 În al doilea rând, instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe cu privire la posibilitatea sau chiar la necesitatea ca orice instanță sesizată să admită cererea consumatorului vizat prin care se solicită să se efectueze mai degrabă o anulare în totalitate a contractului de împrumut în cauză, decât anularea doar a clauzei privind diferența de schimb valutar și la înlocuirea sa cu o dispoziție națională, astfel cum prevede legislația națională care este aplicabilă în litigiul principal.
- 47 În această privință, reiese din jurisprudența Curții că dreptul la o protecție efectivă a consumatorului include posibilitatea pe care acesta o are de a renunța la valorificarea drepturilor conferite de sistemul de protecție împotriva utilizării de către profesioniști a clauzelor abuzive, drepturi pe care Directiva 93/13 le-a instituit în beneficiul consumatorilor. Revine astfel instanței naționale obligația de a ține seama, dacă este cazul, de voința exprimată de consumator atunci când, conștient de caracterul neobligatoriu al unei clauze abuzive, indică totuși că se opune ca aceasta să nu fie aplicată, dând astfel un consimțământ liber și clar clauzei respective (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punctele 53 și 54, Hotărârea din 29 aprilie 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punctele 46 și 47, precum și Ordonanța din 1 iunie 2021, Banco Santander, C-268/19, nepublicată, EU:C:2021:423, punctele 30 și 31).
- 48 În plus, Curtea a statuat că, în mod similar, în măsura în care sistemul de protecție împotriva clauzelor abuzive nu se aplică în cazul în care consumatorul i se opune, acest consumator trebuie *a fortiori* să aibă dreptul de a se opune să fie protejat, în temeiul aceluiași sistem, împotriva consecințelor prejudiciabile provocate de invalidarea contractului în ansamblul său, atunci când nu dorește să invoce această protecție, în împrejurările menționate în Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), și anume în situațiile în care îndepărtarea acestei clauze abuzive ar obliga instanța să invalideze acest contract în ansamblul său, expunând în acest mod consumatorul unor consecințe deosebit de prejudiciabile, astfel încât ar fi penalizat de acestea (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punctele 46-48, 55 și 56).
- 49 Cu toate acestea, în ceea ce privește criteriile care permit să se aprecieze dacă un contract poate continua să existe fără clauzele abuzive precum și limitele trasate de dreptul Uniunii care trebuie respectate de statele membre în acest sens, Curtea a precizat că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu poate fi interpretat în sensul că, în cadrul aprecierii respective, instanța sesizată poate să se întemeieze numai pe caracterul posibil avantajos pentru consumator al anulării respectivului contract în ansamblul său. În principiu, criteriile prevăzute de dreptul național sunt cele în lumina cărora trebuie examinată, într-un caz concret, posibilitatea menținerii unui contract ale cărui anumite clauze au fost invalidate și, în conformitate cu abordarea obiectivă reținută de Curte, nu este permis ca situația uneia dintre părțile la contract să fie considerată în dreptul național ca fiind criteriul determinant care decide soarta viitoare a contractului (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 martie 2012, Pereničová și Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punctele 32 și 33, Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punctele 40 și 41, precum și Hotărârea din 29 aprilie 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punctele 56, 83 și 90).
- 50 Astfel, voința exprimată de consumatorul în cauză nu poate prevala asupra aprecierii, care ține de puterea suverană a instanței sesizate, aspectului dacă punerea în aplicare a măsurilor care sunt prevăzute de legislația națională pertinentă permite restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi găsit consumatorul în lipsa acestei clauze abuzive.

- 51 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei legislații naționale care, în ceea ce privește contractele de împrumut încheiate cu un consumator, sancționează cu nulitatea o clauză privind diferența de schimb valutar considerată ca având caracter abuziv și obligă instanța națională competentă să o înlocuiască cu o dispoziție de drept național care impune utilizarea unui curs de schimb oficial, fără să prevadă posibilitatea ca această instanță să admită cererea consumatorului în cauză prin care se solicită anularea în întregime a contractului de împrumut, chiar și atunci când instanța ar aprecia că menținerea contractului ar fi contrară intereselor consumatorului, în special având în vedere riscul valutar pe care acesta ar continua să îl suporte în temeiul unei alte clauze din contractul menționat, cu condiția ca această instanță să fie, în schimb, în măsură să constate, în cadrul exercitării puterii sale suverane de apreciere și fără ca voința exprimată de consumator să poată prevala asupra acesteia, că punerea în aplicare a măsurilor prevăzute de legislația națională respectivă permite restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi găsit consumatorul în lipsa acestei clauze abuzive.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 52 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a șasea) declară:

Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei legislații naționale care, în ceea ce privește contractele de împrumut încheiate cu un consumator, sancționează cu nulitatea o clauză privind diferența de schimb valutar considerată ca având caracter abuziv și obligă instanța națională competentă să o înlocuiască cu o dispoziție de drept național care impune utilizarea unui curs de schimb oficial, fără să prevadă posibilitatea ca această instanță să admită cererea consumatorului în cauză prin care se solicită anularea în întregime a contractului de împrumut, chiar și atunci când instanța ar aprecia că menținerea contractului ar fi contrară intereselor consumatorului, în special având în vedere riscul valutar pe care acesta ar continua să îl suporte în temeiul unei alte clauze din contractul menționat, cu condiția ca această instanță să fie, în schimb, în măsură să constate, în cadrul exercitării puterii sale suverane de apreciere și fără ca voința exprimată de consumator să poată prevala asupra acesteia, că punerea în aplicare a măsurilor prevăzute de legislația națională respectivă permite restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi găsit consumatorul în lipsa acestei clauze abuzive.

Semnături